İslâm’da doğru bilginin kaynakları nelerdir?

Salih Bey: “İslâm’da doğru bilginin kaynakları nelerdir? Her duyduğumuzu doğru bilgiden sayabilir miyiz?”

İSLÂMİYET ZÜLCENAHEYNDİR

Her duyduğumuzu doğru bilgiden saymayı Kur’ân nehyediyor. Kur’ân’a göre doğru bilginin kaynağı 3’tür: 1- Akıl, 2- Vahy, 3- Duyular.

İslâmiyet zülcenaheyndir. Yani iki kanatlı bir dindir. Hem aklı, hem teslimiyeti esas alır. Hem kullar nezdinde Allah’ın mesajı, hem Allah nezdinde kulların duâsı hükmündedir. Hem Allah’ın vahyinden ibarettir, hem kulun Allah nezdindeki makbul kulluğunun resmidir. Hem vahyi, hem aklı, hem duyuları ciddiye alır. Hem dünyayı, hem ahireti mamur eder. İslâmiyet hikmet dinidir. Çünkü Allah Hakim’dir. İslâmiyet Hakim ismine mazhar, baştanbaşa hikmetten ibarettir. İslâmiyet, Kur’ân’ın “Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çok büyük hayır verilmiş demektir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.”1 Âyetine mazhar bir dindir.

Asrımızda tek hâkim din İslâmiyet; İslâmiyet’in Hakim ismine mazhar güçlü bir yorumu da, yaklaşık yüz yıldır zuhur etmiş bulunan Risale-i Nur hareketidir.

İSLÂMİYETTE AKIL VURGUSU

İslâmiyet akla hitap eder. Emirlerini, esaslarını, rükünlerini, nehiylerini, mesajlarını aklın idrakine sunar. Kur’ân akletmeyi önemser ve hak ve hakikati tesbit, ispat ve ikna için bütün sorusunu akla sorar. Bediüzzaman’ın ifadesiyle “Kur’ân bürhan-ı aklîye istinat eder ve bütün hükümlerini akla tesbit ettirir.”2

İslâmiyet’te iman etmenin öncesinde akletmek ve düşünmek vardır. Aklı olmayanın dini ve imanı yoktur.

Bu, aklı olmayan dinsizdir ve imansızdır demek değildir şüphesiz. Ama aklı olmayanın İslâmiyet’te sorumluluğu yoktur. İslâmiyet’te aklı olmayan iman etmekten

ve dini yaşamaktan muaftır, yani mesul değildir. Aklı olmayanın mahşerde hesabı yoktur,

İslâmiyet emir ve hükümlerinde iman ve amel bakımından sorumluluk vermek için sadece aklı değil bülûğ yaşını da önemsiyor. Mükellefiyet çağı denen bir çağ vardır. Bu çağda olmanın iki önemli şartı vardır: 1- Akıl, 2- Ergenlik. İslâmiyet'te âkil olmayanın olduğu gibi, baliğ olmayanın da sorumluluğu yoktur. Günah işlese kendisinden affedilir. Günah yazılmaz.

Bu manalar çerçevesinde ve yalnızca bu manaları vurgulamak için İslâmiyet'e "akıl ve mantık dini" denebilir. Fakat bu söylem böyle yalın haliyle yetersizdir.

İSLÂMİYET AKLA VE MANTIĞA TESLİM OLMAZ!

Yani akıl ve mantık dini olan İslâmiyet, akla ve mantığa teslim olmaz. Bilâkis akıldan ve mantıktan teslimiyet ister!

Çünkü İslâmiyet mahza vahiy olan bir dindir. Akla ve mantığa bir şey sormaz. Aklı ve mantığı vahiyden üstün tutmaz. Akla ve mantığa kulluktan başka bir değer vermez.

Öyleyse akıl ve mantık haddini bilmelidir. Çünkü akıl, Allah karşısında otorite değil, kuldur! Çünkü aklı ve mantığı yaratan, vahyi gönderen Allah'tan başkası değildir.

Öyleyse akıl ve mantık İslâmiyet'i anlamaya çalışır, ama sorgulayamaz!

Akıl ve mantık İslâmiyet'in emirlerini anlasa da, anlamasa da teslim olmakla yükümlüdür. Dolayısıyla mantığıma uymuyor diye yaşamadım tarzında bir gerekçe geçerli değildir.

AKIL TEK BAŞINA REHBER DEĞİLDİR

Akıl, insana hakkı ve hakikati gösterir. Fakat akıl, tek başına bir hakikat rehberi değildir. Akıl, ancak vahyin kontrolünde hakikate ulaşabilir! Yoksa eğer vahiy yok sayılıp, akıl putlaştırılırsa, böyle akıl insana hakikat rehberi olamaz, insanı dalâlete atar, eğriliğe götürür, yanlış sonuca götürür. İnsana doğru yol göstermez.

İşin vahim tarafı böyle akıl cerbezecidir, şaşkınlığının ve yanlışının farkında olmaz. Batılı hak bilir, yanlışı doğru diye alır, başına geçirir.

Dipnotlar:

1- Bakara Sûresi. 2- Hutbe-i Şamiye, s. 33.